

Auteur: Roel van Dijk - Beeld: Dargan Giso - PL-tekst techniek

Kijkje in de keuken van de ontwerper

De Markt in Veghel straalt weer allure en eenheid uit

De Markt in het centrum van het Brabantse Veghel was aan vernieuwing toe. Het veronderde plein dat ruim twintig jaar geleden was aangelegd, voldeed niet meer aan de wensen van dit moment. Een van de problemen was dat het plein geen eenheid uitstraalde. Begin 2016 kreeg landschap-sarchitect Martien van Osch van bureau OSLO (Ontwerp Stedelijke en Landschappelijke Omgeving) uit Berlicum de opdracht van de toenmalige gemeente Veghel om een nieuw ontwerp te maken.

Het plein heeft de vorm van een banaan middels de lichte kromming. Kenmerkend voor dit plein zijn de indrukwekkende gebouwen aan de beide koppen met daartussen de langgerekte Markt. Aan de ene kant staat het voormalige raadhuis dat nu een bibliotheek is en aan de andere zijde staat de Sint-Lambertuskerk die ontworpen is door Pierre Cuypers. Landschapsarchitect Martien van Osch stond voor de opdracht om bij het gefragmenteerde plein meer samenhang te creëren. 'Veghel was ooit plek die veel grandeur kende, maar in de periode van de industrialisatie is het veranderd in een industriestadje.' Om te benadrukken dat Veghel ooit een sfeervol en prachtig dorp was, haalt Van Osch predikant Stephanus Hanewinkel (1766-1856) aan. Hanewinkel

reisde in zijn tijd door de Brabantse dorpen en steden en hij werd er niet enthousiast van. Een uitzondering daarop was volgens hem Veghel. Een stadje dat pracht uitstraalde. Van Osch lachend: 'In die tussenliggende periode is er dus iets niet helemaal goed gegaan. Ik zag het dan ook als mijn taak om de allure van destijds terug te brengen. En dat doe je mijns inziens maar op één manier en dat is met groen.'

Dat sloot ook aan bij de opdracht van de toenmalige gemeente Veghel (sinds 2017 maakt Veghel onderdeel uit van gemeente Meierijstad). De toenmalige wethouder Jan Goijaarts zei destijds in de Stadskrant Veghel: 'De Markt wordt mooier en gezelliger met onder meer een fontein en meer bomen.' Volgens de landschapsarchitect is dat een uitdagende

opdracht omdat een centraal plein allereerst uit veel verharding dient te bestaan, omdat op zo'n centrale locatie allerlei activiteiten plaatsvinden, zoals de markt, het laden en lossen bij de winkels, de terrasfunctie en tijdens de carnaval staat er een grote tent op het plein. 'Je hebt dus veel ruimte nodig en het dient dus multifunctioneel te worden ingericht.' En dan heb je de wensen van de ondernemers en bewoners aan de Markt nog niet erbij betrokken, want ook zij hebben allerlei wensen en voorstellingen van hoe het plein ingericht dient te worden.

Proces

Van Osch laat desgevraagd weten dat de bewoners en ondernemers vooraf niet via participatie betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van ideeën

voor het nieuwe ontwerp. De landschapsarchitect laat weten zo zijn bedenkingen te hebben om hen vooraf te betrekken bij het ontwerpproces. 'De verwachtingen zijn vaak overtrokken. Ik vind dat uit alle ingebrachte wensen bewuste keuzes gemaakt moeten worden, omdat het anders tot nietszeggende consensus leidt. Dit moet je vooraf goed met de participanten communiceren. In de praktijk blijkt vaak dat participatie uiteindelijk gebruikt wordt voor slechts relatief marginale onderwerpen zoals de keuze voor een bankje of een boom. Er zijn veel verschillende belangen en dan krijg je een opstelsom van eisen en wensen met als resultaat een lelijk consensusplein.' Van Osch kreeg van de gemeente de opdracht om het plein opnieuw te ontwerpen. Zij was opdrachtgever en zij neemt de besluiten. Omdat hij aan de slag ging, heeft hij wel met de aanwonenden van het plein gesproken om ideeën op te doen. Ook heeft hij met de verschillende afdelingen van de gemeente gesproken zoals met verkeer, beheer, groen, et cetera. Aan de hand daarvan heeft hij een ontwerp gemaakt. Dat is uiteindelijk in de raad goedgekeurd. Dat was eind 2016.

'DE BEDRIEGERTJES-FONTEINEN WERKEN ALS EEN MAGNEET. HET ZORGT VOOR VEEL LEVENDIGHEID OP DE MARKT'

Banaan

Met de opdracht van de gemeente en de ideeën verkregen uit het veld, ging Van Osch aan de slag om een nieuw ontwerp te maken. 'Als je aan dit proces begint, ruim je eerst de goedbedoelde rotzooi op die op het plein aanwezig is', zegt Van Osch gekshekend. 'Denk hierbij aan allerlei straatmeubilair en rommelige uitstallingen van de ondernemers aan het plein. Als je deze spullen weghaalt, heb je als ontwerper al de helft van je taak uitgevoerd en dan »

begint het 'echte' werk.' De inspiratiebron voor het nieuwe ontwerp was dus de 'banaan', de kromming van de langgerekte markt tussen de beide gebouwen. De lijnen van deze kromming waren voor hem de inspiratie omdat deze in zijn ogen uniek zijn. 'De gebouwen die aan het plein staan, vallen door deze kromming meer op en dat diende in mijn ogen benadrukt te worden.'

Gefragmenteerd

De functies van het oude plein waren divers en hadden elk een eigen rol legt Van Osch uit. 'We hadden te maken met de noordzijde die diende als parkeerplaats en met de zuidzijde waar de horecaondernemers zaten met hun terrassen. In het midden van het plein staat een ijsalon die mede zorgde voor de tweedeling. Deze moest blijven staan. Het idee was om nieuwe bomen langs de lijn van de gevels te planten, daarmee creëer je enerzijds op een eenvoudige wijze eenheid en anderzijds wordt de bijzondere vorm van de markt benadrukt.' De tulpenbomen en dakplatanen die op het plein stonden waren uitgegroeid. Zij hadden onvoldoende ruimte in de ondergrond om tot volle wasdom te komen. Van Osch was dan ook van mening dat deze bomen vervangen dienden te worden. Hij wilde grote bomen daarvoor in de plaats planten met een juiste substraat en voldoende ruimte voor de wortels. Zijn ideeën om grote en meer bomen terug te plaatsen, riep flink wat weerstand op bij de omwonenden en ondernemers. 'In mijn ogen moesten de bomen 15 tot 20 meter

hoog worden en de kronen zouden breed moeten kunnen uitgroeien. Dit paste in mijn beleving bij het plein omdat je met deze grootte voor de juiste verhoudingen zorgt. Ik had in aanvang dan ook het idee om om de 10 meter een boom te planten.' Al snel bleek dat hier niet de voorkeur naar uitging. Met een glimlach: 'Omwonenden kijken blijkbaar liever uit op blik dan op groen en ondernemers gaven aan dat zij last van bladval hadden en vaker hun meubels moesten schoonmaken.'

Door een plotse aanpassing van het plan in de eindfase van het proces kwamen de bomen dicht bij de gevel te staan. Daardoor was het niet meer mogelijk om bomen van 15 tot 20 meter hoog te plaatsen en is de keuze gemaakt om kleinere bomen te planten. De keuze is uiteindelijk gevallen op *Styphnolobium japonicum* 'Regent'. Een boom die 12 meter hoog wordt en een licht bladerdek kent. Van Osch: 'Het zijn dus relatief kleinere bomen geworden die daarnaast ook verder uit elkaar staan.'

Natuursteen

Verder geeft de ontwerper aan dat hij in het ontwerp rekening diende te houden met een rij-, terras- en loopzone. Om de eenheid op het middenplein te benadrukken koos hij voor natuursteen. De randen bestaan uit gebakken klinkers. 'We hebben alleen met duurzame materialen gewerkt. Ik ben een groot voorstander van natuur- en baksteen, omdat dit in de loop der tijd door het gebruik mooier wordt, daarnaast is het een functioneel en stevig product.' Het middenplein is verder vrij van obstakels. De ijsalon maakt ook in het nieuwe ontwerp deel uit van het middenplein. En dat is niet zonder reden, want het plein wordt multifunctioneel gebruikt voor onder meer de markt, kermis, carnaval en in de winter staat er een ijsbaan op. Deze evenementen dienen te worden voorzien van stroom en water, zonder dat de bezoeker daar last van ondervindt. Onder het plein ligt dan ook een uitgebreide technische installatie van PUTkast met elektrische voedings- en drinkwaternetten voor de bovengenoemde evenementen en voor de fontein.

Spring

De ontwerper was in aanvang geen voorstander van een fontein op het plein. Hij investeerde deze kosten liever in de bomen, maar een fontein was een vereiste van de gemeente. 'Ik vond een fontein als

ontwerper niet zo van belang, een goede basis met de groene structuur zag ik als mijn taak. Maar eerlijkheidshalve kom ik daar op terug. De bedrieger-tjesfonteinen werken als een magneet op kinderen. Het zorgt daardoor voor veel levendigheid.' Op de fonteinen ligt cortenstaal. 'De gemeente heeft destijds een prijsvraag uitgeschreven voor een gedicht op dit staal.' Het gedicht – *Spring, Uit de diepte zoekt hij een weg omhoog, Spring en vang mij*, geschreven door Annemie Koekkoek, is verwerkt in het staal. Dit gedicht heeft meerdere betekenissen. Het verwijst naar springen en spelen met water, maar ook naar het Engelse woord voor bron: spring. Van Osch vult aan: 'Naast het gedicht zijn ook de kruisjes van Veghel verwerkt in het staal, deze dienen tevens als waterafvoer. Overigens vind ik cortenstaal door de eenvoud heel mooi. Ook al raakt het beschadigd, het blijft er mooi uitzien.'

Parkeerprobleem

Eind 2018 is het plein opgeleverd. En de praktijk is weerbarstiger dan in aanvang gedacht. 'Ook op het nieuwe plein moest geparkeerd kunnen worden en dit is ook in het ontwerp opgenomen. De parkeervakken zijn met noppen aangegeven en bewust niet met strepen, omdat de vakken dan worden geaccentueerd en wanneer deze niet in gebruik zijn er een leeg vak parkeervlak ligt. Doordat mensen in de oude situatie gewend waren dubbelzijdig te parkeren en er na de oplevering geen handhaving heeft plaatsgevonden wat betreft parkeren, wordt er weer

dubbel geparkeerd.' Op advies van Van Osch heeft de gemeente er nu twintig zwerfkeien van graniet neergelegd om het dubbel parkeren op te lossen. Het voordeel van deze keien is dat deze bij evenementen ook verplaatst kunnen worden. 'Eens kijken hoe het nu gaat, mensen moeten ook worden gestuurd in hoe de ruimte te gebruiken. Wellicht kunnen de keien over een aantal jaren weg.'

Van Osch blikt met tevredenheid terug op het ontwerpproces en ook op het gerealiseerde plein. 'Het enige dat ik jammer vind, is dat er geen bomen van formaat zijn geplant.' Ondanks de kleinere bomen straalt door het ontwerp en materiaalgebruik het plein weer eenheid en sfeer uit. «